

Conferința Științifică Națională “Regionalizare și Politici Regionale”, Târgu-Jiu, 25-27 Octombrie 2013, România
Regionalizare și Politici Regionale
Coord: Dumitru-Catalin ROGOJANU
ISBN: 978-973-166-373-9; e-ISBN: 978-973-166-477-4

**International Migration And European
Integration – Factor Of Globalization**
**[Migrația internațională și integrarea
europeană-factor al globalizării]**

Cristina-Maria PESCARU

pp. 187-196

©2014 The Authors & LUMEN Publishing House.

Selection, peer review and publishing under the responsibility of the conference organizers.

How to cite: Pescaru, C. M. (2014). International migration and european integration – factor of globalization [Migrația internaționala și integrarea europeană-factor al globalizării]. In Rogojanu, D. C. (coord.), Regionalizare și politici regionale (pp.187-196). Iasi, Romania: Editura LUMEN.

International migration and european integration – factor of globalization

[Migrația internațională și integrarea europeană-factor al globalizării]

Cristina-Maria PESCARU¹

Abstract

The European Union contains 27 countries on the continent and it is a political and economical global actor, illustrated on it's participation in the world trade, world production, the regulation of conflicts around the globe, but also in terms of GDP.

The process of economic globalization it's the main impetus for the regional integration in a specific area. The political process at the european level, it's imperfect, however, and difficult to manage, because of the lacks support of the entire population member states, being accused of lack of transparency, complicated also for the fact that it is not always communicated completely and appropriate.

The globalization effects of human society consists in the advantages offered by the social-economic and cultural spheres. European Union citizens can now easily travel, without any restrictions like in the previous eras, can communicate faster and can have business facilities anywhere in the world. Globalization can provide a higher living standard for citizens from developed countries and are an effective way of reducing global poverty if it's politically well managed.

Keywords: *migration, globalization, regionalization, global crisis, labor market, rights, political environment, global poverty.*

¹ PhD Student., University of Craiova, Craiova, Romania, Email: chrystyna2010@yahoo.com

Introducere

Unii autori susțin că: „în Europa se manifestă două megatendințe: pe de o parte, o aprofundare a integrării, determinată tocmai de fenomenul globalizării și, în special, de integrarea piețelor financiare, iar, pe de altă parte, o accentuare a promovării intereselor naționale.” (Neguț, 2003, p. 179) Însă, „deși trece printr-o criză economică puternică și nu s-au găsit, încă, soluții pentru multe probleme de natură economică și socială sau în materie de apărare, politică externă și securitate comună, Uniunea Europeană poate fi considerată un model de cooperare între state, o organizație în care interesul național se îmbină armonios cu interesele comunității, un model de sistem democratic internațional autotransformabil, un model economic și politic deschis, care și-a demonstrat capacitatea de a furniza stabilitate social-politică și resurse pentru a asigura cetățenilor europeni un standard de viață civilizată.”(Neguț, 2008, p. 322)

Globalizarea în societatea contemporană conduce la răspândirea în timp real și la costuri reduse a cunoștințelor și descoperirilor realizate la nivel mondial în toate domeniile vieții economico-sociale și oferă posibilitatea de a beneficia de acestea un număr mai mare de persoane. La nivel individual, globalizarea oferă șansa unei vieți mai bune celor calificați, mult mai avantajați în acest cadru, dar și celor necalificați care pot găsi locuri de muncă pe alte piețe decât cea națională, acolo unde este mai multă nevoie de ei.

Efectele globalizării în raport cu migrația internațională

Efectul pozitiv al globalizării este legat de comerț, consumatorul beneficiind de bunuri și produse de calitate superioară și diversificate ca prețuri. Principalii beneficiari ai procesului de globalizare în societatea actuală sunt STN-urile, societățile comerciale și persoanele înalt calificate. Aceste grupuri de persoane sunt întâlnite în toate regiunile globului.

Există și implicații cu conotații negative ale globalizării asupra statelor și asupra cetățenilor acestora, constituind obiectul unor critici de natură diversă precum: pierderea identității naționale și culturale, subminarea suveranității statelor, creșterea ratei șomajului sau dezastrele economice.”(Neguț, 2008, p. 314)

Unii autori afirmă că: „consecințele cumulate ale globalizării vor fi consolidarea unui nou set de diviziuni de clasă-între cei care prosperă într-o economie globalizată și cei care nu prosperă, între cei care împărtășesc valorile și cei care sunt de cealaltă parte a sa, între cei care își pot diversifica riscurile și cei care nu pot face asta.”(Rodrik, 1997, p. 39)

Globalizarea are multiple efecte asupra societăților umane, guvernează oportunitățile de dezvoltare, dar prezintă și riscuri asociate securității umane. Este o cale spre comerțul liber, asociat bunăstării, dar și spre traficul și consumul de droguri, criminalitatea organizată, terorism, răspândirea bolilor, poluare necontrolabilă. „Imaginea mixtă care rezultă în materie de performanță economică,

persistența inegalităților, degradarea mediului și sărăcia face dificil de formulat un răspuns nenuanțat al impacului globalizării asupra oamenilor.”(Stoica, 2011, p. 47)

Globalizarea poate fi un factor al bunăstării și are potențialul de a aduce bogăție tuturor, în special, celor săraci.(Stiglitz, 2005) Însă, trebuie să reprezinte un mijloc și nu un scop în sine pentru promovarea dezvoltării. Peter Drucker afirma că este necesar ca: „finalitatea globalizării pure să fie provocarea unui nou ideal, un drum lung sub forma mizei spre perfecțiune a organizării sociale (spontaneitatea se întâlnește cu constructivismul pentru a ne pune la dispoziție o forță controlabilă în evoluția omenirii), ea restabilește ordinea umanizantă în rândul valorilor.”(1999)

Migrație intrenațională și integrare europeană–factori ai globalizării

Migrația, ca trăsătură a speciei umane, a jucat un important rol în configurația geografică a globului, în istoria și economia multor state, contribuind la creșterea economiei mondiale, la evoluția statelor și societăților, la îmbogățirea culturilor și civilizațiilor. Mobilitatea oamenilor crește, aceasta conducând la schimbări sociale, economice și politice în procesul global actual. Această mobilitate contribuie la transformarea persoanelor care emigrează, a societăților în care se stabilesc sau pe care le părăsesc. Din aceste puncte de vedere, migrația reprezintă un subiect controversat, în special, în societățile receptoare ale emigranților.

Migrația este definită potrivit Dicționarului de geografie umană „un proces prin care persoanele își schimbă locul de rezidență în mod definitiv sau temporar.”(Erdeli, s.a., 1999, p. 194) În același dicționar, migrația internațională este definită ca având loc în afara granițelor unui stat, fiind motivată de marile decalaje economice între state.” (Erdeli, s.a., 1999, p. 194) Așadar, „migrația internațională presupune trecerea unei frontiere, unei limite politice oficiale, indiferent de distanța parcursă.” (Erdeli, s.a 2008, p. 126)

Țările de proveniență ale migranților poartă denumirea de *țări sursă* sau *țări de origine* ale migrației internaționale, iar țările în care aceștia migrează sunt denumite *țări-gazdă* sau *țări de destinație* ale migrației internaționale. În literatura de specialitate există și a treia categorie de țări – *țări de tranzit*- acele state pe care migranții le tranzitează în drumul lor spre țările de origine sau de destinație.

Migrația și *mobilitatea spațială* sunt două concepte diferite. De regulă, mobilitatea este un concept mai cuprinzător care include migrația. Modificarea calității unui cetățean din persoană mobilă în migrant este o construcție socială. O societate care utilizează o definiție îngustă a migrației generează mai puțini migranți și probabil mai mulți rezidenți temporari, vizitatori, turiști, studenți străini, lucrători temporari sau alte categorii de persoane mobile.

Datele referitoare la migrație pot fi culese în țările de destinație, în țările de origine sau la traversarea granițelor. Prima opțiune este cea mai relevantă. Metodele utilizate în cuantificarea fenomenului migrațional se bazează atât pe date oficiale (administrative), cât și neoficiale (interviuri cu diferite persoane).

Definiția migrației variază foarte mult în funcție de contextul în care este tratată: politic, economic, social și cultural. Există, totuși, indiferent de abordările referitoare la migrație în funcție de context, două variabile definitorii ale migrației internaționale-timpul și spațiul- pe care toate definițiile fenomenului migrației le includ.

Cu privire la variabila timp există mai multe dezacorduri. Timpul pe care o persoană trebuie să îl petreacă într-o altă țară pentru a fi considerată migrant diferă de la caz la caz. În ultima recomandare a ONU (1998) migrația internațională este descrisă astfel: „Migrantul internațional este o persoană care își schimbă uzual țara de rezidență”. În studiile de specialitate, migrația este tratată ca un proces rațional prin care „o persoană caută să-și maximizeze utilitatea sau să își realizeze aspirațiile.” (Gordon, s.a., 1977, p. 144)

Migrația internă se referă la deplasarea persoanelor în interiorul granițelor statelor, iar cea internațională vizează deplasarea persoanelor peste granițele naționale. „În accepțiunea ONU, migrația temporară (numită și migrație pe termen scurt) se referă la persoanele care se deplasează dintr-o țară în alta pentru mai mult de trei luni, dar mai puțin de un an, iar migrația permanentă (numită și migrație pe termen lung) se referă la părăsirea țării de origine pentru mai mult de un an. O definiție similară pentru această terminologie utilizează și UE.”(Stoica, 2011, p. 53)

După modul de luare a deciziei de a migra există: migrație voluntară și migrație involuntară, forțată. Migrația voluntară este întâlnită la oameni de știință, studenți, manageri sau în situația reunificării familiilor. Este motivată de existența unor condiții mai bune de muncă sau de afinități socio-culturale cu țara de destinație.(Simoni, 2008, p. 25) Migrația forțată poate fi generată de conflicte, abuzuri privind respectarea drepturilor omului și represiune politică.

După gradul de extensie a migrației există: migrație individuală, migrație de grup și migrație de masă.

În funcție de țara de origine, persoana care migrează este *emigrant*, iar din perspectiva țării de destinație este *imigrant*. Din punctul de vedere al legislației Uniunii Europene: *imigrația internațională* este considerată acțiunea prin care o persoană își stabilește rezidența uzuală pe teritoriul statului membru pentru o perioadă de timp care poate fi de cel puțin un an și a fost anterior rezident obișnuit în alt stat membru sau într-o țară. *Emigrația internațională* este acțiunea prin care o persoană care a fost anterior rezidentă pe teritoriul unui stat membru încetează să mai fie rezident uzual în acel stat pentru o perioadă de timp de cel puțin un an.

Model de regionalizare în contextul integrării în Uniunea Europeană (Belgia)

Regiunea este văzută ca acea entitate salvatoare, apropiată de cetățean și care reușește să-i rezolve problemele într-o manieră magistrală, acolo unde statul dă greș. Această formă de organizare teritorială a început să dobândească sau să își regăsească o identitate proprie, manifestându-se în special la nivelul instituțiilor

europene. Desigur că intensitatea acțiunilor acestor regiuni depinde și de competențele care le sunt conferite.

Unul dintre obiectivele Uniunii Europene este acela de a promova progresul economic și social, echilibrat și durabil, prin întărirea coeziunii economice și sociale a țărilor membre. Un rol important în acest proces este conferit regiunilor, percepute ca spații mai apropiate de cetățeni.

Regionalizarea s-a dezvoltat în statele Uniunii Europene în contextul priorităților financiare ale comunității, care a considerat că descentralizarea și ulterior concentrarea bugetară la nivel regional oferă o administrare mai eficientă a fondurilor. În țările Uniunii, regionalizarea a fost introdusă treptat, acesta este un proces de durată. În Uniunea Europeană există patru Fonduri Structurale focalizate pe dezvoltarea regională, coeziune socială, agricultură și pescuit, care oferă finanțare pentru programe de dezvoltare regională. Scopul esențial al **Fondului European pentru Dezvoltare Regională (ERDF)** este **reducerea diferențelor în ceea ce privește nivelurile de dezvoltare între regiunile din cadrul comunității.**

În mare măsură, regionalizarea este rezultatul dezvoltărilor instituționale și politice specifice fiecărei țări în parte. Comunitățile Europene au jucat un rol minor în acest proces. A fost însă, încurajată regionalizarea ca un catalizator pentru implementarea politicilor de eliminare a dezechilibrelor și asigurarea coeziunii sociale.

Începînd cu 1970, Belgia a cunoscut un proces de reforme instituționale care a plasat în mod progresiv țara dintr-o structură unitară clasică, într-o complexă structură federală. În Belgia unitară instituțiile teritoriale erau constituite în nouă provincii și mai bine de 3000 de comune la o populație de mai puțin de 10 milioane locuitori. În rezultatul unei vaste operații de fuzionare, realizată în anii 1970, pentru a da entităților comunale o dimensiune adaptată la necesitățile unei gestiuni politice și administrative moderne, numărul comunelor a ajuns în prezent la 589, repartizate în subiecții federali după cum urmează: 308 în Flandra, 262 în Valonia și 19 în capitala Bruxelles.

Dorința regiunilor (flamandă, valonă, Bruxelles-Capitala) și comunităților (flamandă, francofonă, germanofonă) de a lărgi și mai mult competențele lor a condus la realizarea unei reforme constituționale, în urma căreia, potrivit art. 1 din Constituție: „Belgia este un stat federal compus din comunități și regiuni”. Această federalizare a transferat „puterea reziduală” a guvernului central către regiuni și comunități. Potrivit acestui principiu, autoritățile federale nu pot avea alte competențe decât cele care le sunt atribuite de Constituție și legile consfințite de ea. Competențele regiunilor și comunităților dispun de competențe numite reziduale (adică ceea ce a rămas), dat fiind faptul că statul și le-a definit pe ale sale în art. 35 din Constituție. (Polet, 2002, p. 36)

Fundamentul pe care se constituie comunitatea este criteriul lingvistic raportat la dimensiunea teritorială. Competențele de care dispun acestea conform Constituției și a legilor speciale sunt: cultura (limba, presa, politici de tineret, artele, educația fizică și de cultură generală, pregătirea cadrelor etc.), în problemele care se

referă la viața și sănătatea persoanei (politici de sănătate, poliție, politici familiale și sociale, asistență imigranților etc.), învățământul în limitele competenței comunităților. Comunitățile reglează ele însele utilizarea limbilor în domeniul administrativ, în învățământ și în relații sociale dintre patron și salariat.

Dacă competențele comunităților sunt „personalizate”, cele ale regiunilor țin de gestiunea economică și colectivă. Aceste competențe pot fi grupate în patru blocuri: economia, politici agricole (afară de cele ce țin de guvernul federal), politica economică (cu excepția uniunii economice și monetare), politica energetică și politica de plasare în câmpul muncii), lucrări publice și transport, urbanism și amenajare a teritoriului, puterea administrativă.

Finanțarea comunităților și a regiunilor se sprijină pe două principii: autonomia financiară și solidaritatea federală ireversibilă. Prima implică responsabilitatea financiară a entităților federale precum și libera dispunere de resursele disponibile. A doua este realizată prin mecanisme de solidaritate referitoare exclusiv la regiuni și este realizată în folosul regiunilor defavorizate din punct de vedere al produsului de impozitare a persoanelor fizice.

Comunitățile dispun de trei surse de finanțare: cote atribuite din produsele impozitare colectate de guvernul federal; venituri nefiscale rezultate din exercitarea competențelor sau transferuri de stat; împrumuturi. Regiunile dispun de cinci surse de venituri: o cotă din impozitarea persoanelor fizice; venituri fiscale sau impozite regionale; venituri nefiscale; intervenții de la solidaritatea federală; împrumuturi.

Cotele de impozit colectate de guvernul federal și atribuite comunităților și regiunilor sunt stabilite în baza unor criterii obiective determinate de Legea specială a finanțelor (Popescu, 1999, p. 22) ceea ce exclude orice discriminare pe considerente politice, orice fel de negocieri dintre diferite puteri și permit fiecărei comunități și regiuni să anticipeze cu precizie, la pregătirea bugetului, resursele de care va dispune.

Valonia a înregistrat o continuă scădere de mai mulți ani a imigranților. Există anumite caracteristici, cum ar fi instalarea resortisanților țărilor aflate aproape de frontiere (Franța, Olanda, Germania) sau impactul pe care prezența unor comunități de imigranți de anumite naționalități ca turcii, care o au prezență puternică în Ghent sau marocani, care sunt concentrați, în principal, în Bruxelles și Anvers. Cum era de așteptat, Regiunea Bruxelles este cea mai primitoare regiune pentru imigranți, deoarece deține 35% dintre aceștia de mai mulți ani. Anvers, de asemenea, este un oraș cu foarte mulți imigranți deoarece primește aproximativ 20% din toți imigranții din Belgia. Trebuie remarcat faptul că orașele mari sunt, de asemenea, cele care se confruntă cu cea mai mare rată a migrației. Dincolo de dificultatea că migrații reprezintă o populație a cărei origine și motivații sunt aproape la fel de diverse ca numărul, calificarea, integrarea ca atare, de asemenea, pune probleme.

În anul 2011 a fost modificată Legea privind reântregirea familiei care a avut impact asupra fluxurilor migratorii. (OCDE, 2011) Distribuția teritorială concentrată a imigranților din întreaga lume arată că în Belgia aceștia se stabilesc, în

principal, în orașe cum ar fi: Bruxelles, Antwerp, Ghent, Liege, Leuven și, în mai mică măsură, Mons Charleroi.²

Pe plan internațional, MIPEX (Migrant Integration Policy Index), a demarat o inițiativă a British Consiliu și Migration Policy Group care utilizează și furnizează un set de indicatori pentru a măsura integrarea imigranților în fiecare țară europeană. În ceea ce privește integrarea pe piața forței de muncă, imigranții din Belgia, care provin din vechile state membre ale Uniunii Europene sunt mai mult integrați în piața forței de muncă decât cei din noile state membre sau din afara granițelor Uniunii Europene. Diferențe foarte marcante apar în funcție de originea imigranților. Integrarea imigranților non-europeni pe piața forței de muncă este, fără îndoială, o problemă pentru Belgia. Acest fapt este în atenția autorităților belgiene care urmăresc ca rezultatele să fie îmbunătățite, atât în interesul imigranților, dar și în interesul societății belgiene privită ca un întreg. Nivelul de calificare este diferit în funcție și de naționalitățile grupurilor existente pe piața muncii. Nu este surprinzătoare proporția substanțială a celor care muncesc necalificați care, de altfel, este foarte evidentă în întreaga Europă. Statisticile privind imigrația din ultimele decenii descrie Belgia mai mult ca o națiune de imigranți și mai recent, ca o națiune indigenă. În ultimii treizeci de ani au existat multe schimbări în adoptarea legii cu privire la dobândirea de naționalitate belgiană și proporția populației belgiene de origine străină a devenit foarte mare. Înainte de 1985, precum și datorită introducerii Codului de naționalitate belgiană, obținerea cetățeniei belgiene era relativ restrictivă, nu se acorda automat pentru copiii al căror tată era belgian. De atunci, mai multe amendamente au fost introduse succesiv, în prezent, codul de cetățenie belgiană este unul dintre cele mai liberale acte normative privind obținerea cetățeniei din Europa.

Cauzele migrației internaționale în contextul integrării europene și globalizării

Migrația internațională este prezentă în toate regiunile lumii, motivațiile și mijloacele de a migra fiind din ce în ce mai numeroase. Cauzele migrației internaționale sunt determinate de modificările survenite în structurile sociale și în economia globală. Cele mai importante sunt:

- *creșterea disparităților regionale.* (Erdeli, ș.a. 2001, p. 129) În raportul din 2005 al ONU se arată că în timp ce în țările dezvoltate Indicele Dezvoltării Umane³ (IDU) a crescut, la nivelul unora din țările în dezvoltare s-a înregistrat o diminuare fără precedent a acestui indicator. Un număr de 18 țări au avut în 2005 un IDU mai mic decât aveau în 1980.⁴ Statisticile ONU evidențiază faptul că mai mult de 850 de milioane de persoane (inclusiv unul din trei copii preșcolari) suferă de malnutriție,

² Numărul de migranți pe municipiului (2008) pe baza datelor colectate de CECGK RN - DGSEI

³ Acest indice, elaborat de ONU, ierarhizează țările lumii după o combinație de trei vectori, venituri, sănătate, educație

⁴ Human Development Index

mai mult de un miliard de persoane nu au acces la surse de apă sigure, iar 2,6 miliarde nu au acces la condiții sanitare adecvate. La nivel mondial, circa 115 milioane de copii nu au acces la educația primară-majoritatea din țările Africii subsaharitene și Asiei de Sud. Programul ONU pentru Dezvoltare estimează că, deși sărăcia se va reduce, un număr mare de persoane (circa 380 de milioane) va continua să supraviețuiască cu mai puțin de un dolar pe zi în anul 2015. (Koser, 2008, p. 8)

- *presiunea demografică.* (Cucu, 2007, p. 128) Numărul populației în majoritatea țărilor dezvoltate cunoaște o descreștere, în țările sărace tendința fiind inversă. Această evoluție, precum și nivelul ridicat de sărăcie și inegalitățile sociale în ceea ce privește veniturile au determinat intensificarea migrației internaționale. Pe lângă subdezvoltare și suprapopulare, condițiile pentru migrație sunt create și de deosebirile existente între diferitele părți ale lumii.

- *criza globală a locurilor de muncă.* (Koser, p. 10) În țările considerate în dezvoltare șomajul a crescut ca urmare a restructurării economice, spre deosebire de țările dezvoltate în care acesta s-a redus în ultimii ani sau a rămas stabil. Un motiv al migrației este și acela că există un număr mare de persoane care practică activități sub nivelul lor de pregătire profesională, lucrează în sistem informal, perioada de angajare fiind temporară.

- *segmentarea piețelor muncii în țările dezvoltate.* Există acest fenomen prezent în sectoarele de activitate în care populația autohtonă refuză activitățile slab plătite sau cu grad ridicat de risc, iar aceste activități sunt efectuate de lucrătorii imigranți.

- *schimbări climaterice, catastrofe naturale, dezastru ecologice* determină populația să migreze în căutarea condițiilor mai bune de viață. (Erdeli, ș.a., 2001, p. 154)

- *descoperirea de noi resurse naturale.* Acestea au constituit un motiv important în istoria omenirii pentru migrație fiind determinată de nevoile de consum sau de dorința de a se îmbogăți.

- *deteriorarea mediului politic în unele țări, conflicte armate și ciocnirile interetnice.* Regimurile politice pot influența decizia de a emigra a populațiilor. Preferința de a trăi în țări în care libertatea de exprimare și respectarea drepturilor omului sunt considerate, drepturile economice sunt protejate pot determina migrația. Tendința este prezentă, mai frecvent, în statele democratice decât în statele autocrate. În majoritatea țărilor europene, foste comuniste, în care elitele părăseau țările de origine și solicitau azil politic în Occident era frecvent întâlnit fenomenul migrației.

Există și alți factori care contribuie la susținerea migrației: factorul rasial-național-confesional, factorul sanitar-educational, factorul cultural-recreativ. (Ungureanu, ș.a., 2006, 156)

La aceste cauze se adaugă și alți factori favorizanți, cum ar fi:

- *revoluția în telecomunicații și transporturi.* Aceasta a condus la creșterea legăturilor globale, reducerea distanțelor și implicit, a avut efect direct asupra migrației. Oamenii au devenit conștienți de existența disparităților regionale, de alte moduri de viață și au aflat despre oportunitățile de muncă în străinătate.

- *existența rețelelor de imigranți*. Acestea au redus costurile migrației, au furnizat informații și au ajutat imigranții să-și găsească locuințe sau un loc de muncă, oferind asistență socială și financiară.

- *noi drepturi cu privire la migrație*. Eliminarea frontierelor interne în cadrul UE a permis deplasarea liberă a cetățenilor în interiorul Uniunii. Anumite categorii de persoane, studenți, oameni de afaceri, academicieni, cercetători, sportivi nu mai au nevoie de viză pentru a călători în țările membre UE.

Concluzii:

Complexitatea fenomenului, caracterul relativ nou în cercurile politice și academice, consecințele multiple și diferite pe care le au asupra statelor și indivizilor au determinat inexistența unei metodologii unice de culegere a datelor referitoare la acest proces.

Deși migrația este importantă, ca fenomen social, în ultima perioadă, statisticile care ar trebui să caracterizeze fluxurile migraționale și să monitorizeze dinamica lor, uneori, lipsesc.

BIBLIOGRAFIE

1. Cucu, Vasile. (2007). *Fragmente din geopolitica României*, Târgoviște: Editura Transnațional
2. Drucker, E., Peter, (1999). *Societatea postcapitalistă*, București: Editura Image,
3. Erdeli, George, Câdea, Melinda, Braghină, Cristian, Costachie, Silviu, Zamfir, Daniela, (1999), *Dicționar de geografie umană*, București: Editura Corint,
4. Erdeli, George, Dumitrache, Liliana, (2008). *Geografia populației mondiale, Ediția a IV-a, revizuită și actualizată*, București: Editura Universitară
5. Koser, Khalid, (2008). *Dimensions and Dynamics of Contemporary International Migration*, Maastricht Graduate School of Governance, 18 March, http://www.brookings.edu/papers/2008/-/media/Files/rc/papers/2008/0314_migration_koser/0314_migration_koser.pdf
6. Neagu, Silviu, (2003). *Comunitatea euroatlantică în era globalizării*, în revista *Geopolitica*, anul I, nr. 2-3, București
7. Polet, Robert, (2002), *Nivel intermediar în Belgia? Participarea regiunilor și comunităților la exercitarea puterii în stat/Nivelul intermediar al administrației în țările europene*, Chișinău
8. Popescu, Corneliu, Liviu, (1999), *Autonomia locală și integrarea europeană*, Editura ALL BECK, București
9. Rodrik, Dani, (1997). *Has globalization Gone Too Far?*, Washington: Editura Institute for International Economics

10. Stoica, Ionel, (2011). *Tentația migrației. Necesitate și oportunitate într-o lume globalizată*, București: Editura Militară
11. Stiglitz, Joseph, (2005). *Globalizarea. Speranțe și deziluzii*, București: Editura Economică
12. Simoni, Smaranda, Miu, Florentina, (2008). *Geografia economică*, Pitești: Editura Universității din Pitești
13. Ungureanu, Alexandru, Muntele, Ionel, (2006). *Geografia populației*, Iași: Editura Selcom Libris
14. *Human Development Index*, <http://hdr.undp.org/statistics/>
15. International Migration Outlook, (2011), SOPEMI, OCDE